

Kester Freriks

Tempo doeloe,
een omhelzing

Athenaeum—Polak & Van Genneep
Amsterdam 2018

Copyright © 2018 Kester Freriks / Athenaeum—Polak &
Van Gennep, Weteringschans 259, 1017 xJ Amsterdam

Omslag Ilona Snijders

Omslagbeeld Collectie Spaarnestad / Hugo Wilmar

Binnenwerk Perfect Service

ISBN 978 90 253 0933 6 / NUR 323

www.uitgeverijathenaeum.nl

Eindelijk lag dan toch Batavia hier voor me. Ik haalde diep adem en bracht in stilte een laatste groet aan alles wat nu voorgoed achter me lag. Aan het schip. Aan de zee. En vooral: aan alles wat ik had meegemaakt.

– Pramoedya Ananta Toer, *Voetsporen (Jejak Langkah)*, 1985)

Daar, in de omarming van het oerwoud, wilde hij altijd blijven. Hij had de plek bereikt waar heel zijn nog on-geleefde werkelijkheid op hem wachtte.

– Hella S. Haasse, *Heren van de thee* (1992)

‘Ga weg, je hebt hier niets te maken!’ En zo begon de ballingschap van een paar honderdduizend Indische Nederlanders.

– Rudy Kousbroek, *Tempat Soetji of de Geheime Tuin* (1993)

De geschiedenis van het oude Indië is destijds geschreven in witte inkt, op fluweelzacht papier. Het is de inkt van de woorden die mensen op de zwarte bladzijden van hun fotoalbums schreven. Onderschriften bij tochten door de bergen, naar de theeplantages van de Preanger, naar de sterrenwacht van Lembang bij Bandoeng. Foto's van henzelf en hun kinderen op het weelderig begroeide erf bij hun witte huizen, van de mannen op plantages en ondernemingen, op kantoor, foto's van sociëteiten als de Harmonie en Concordia, van het straatbeeld van Batavia, Semarang, Soerabaja of Bandoeng, van Hotel Oranje of Hotel Savoy Homann, van kerst en Sinterklaas in de tropen. Van sawahs. Palmbomen langs de rivieren.

Nu zijn de witte handgeschreven letters die een eens gelukkige tijd oproepen veranderd in zwarte. De euforie is vervangen door aanklacht, de gelukkige herinnering is verjaagd door een schuldigverklaring. De overtuiging iets groots te hebben verricht veranderde in een tenlastelegging.

De tijdsspanne die tempo doeloe* heet, duidde ooit op een

*Voor de Indonesische woorden en plaatsnamen uit het verleden is de spelling gebruikt die destijds gangbaar was. In de overige fragmenten is de hedendaagse schrijfwijze toegepast.

mooie goede tijd die voor velen duurde vanaf halverwege de negentiende eeuw tot aan het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in Azië. Maar het begrip is belast en beladen, het klinkt als een verwijt, het is gehuld in onwetendheid en onbegrip. Alsof de geschiedenis heeft gelogen. Wás die tijd zo verderfelijk? Getuigden die jaren van Nederlanders in de Oost van niets dan uitbuiting van de Indonesiërs, van koloniale overheersing, blanke superioriteit?

Voor veel Nederlandse en Indische mensen is Nederlands-Indië een land van 'ooit', een land dat hun hart sneller deed kloppen, hun gedachten stuurde. Eens, toen.

Wat vaak vergeten wordt is hoe belangrijk de Nederlandse koloniale tijd in Oost-Indië óók was voor de mensen die destijds inlanders heetten of inheemsen, de koloniale bevolking. Voor tal van Indonesiërs is de Nederlandse periode wezenlijk geweest. Die heeft een stempel gedrukt op hun leven, en zeker niet alleen in ongunstige betekenis. Dat moet eens gezegd worden.

Er moet een verdediging of verweerschrift komen van en voor het koloniale verleden. Geen verheerlijking, wel rechtvaardiging. Niet langer het eenzijdige perspectief van geweld, oorlog en uitbuiting, maar een hernieuwde afweging en beoordeling, geen veroordeling. Dat Indië niet slechts een exotische lustwarande was, is algemeen bekend en aanvaard. Het is een omstreden verleden. Indië en Indonesië zijn, als we de balans opmaken, de vrucht van inmiddels ruim vier eeuwen bitter leed en jubelend geluk. Voor ieder die ermee verbonden was, en nog steeds verbonden is.